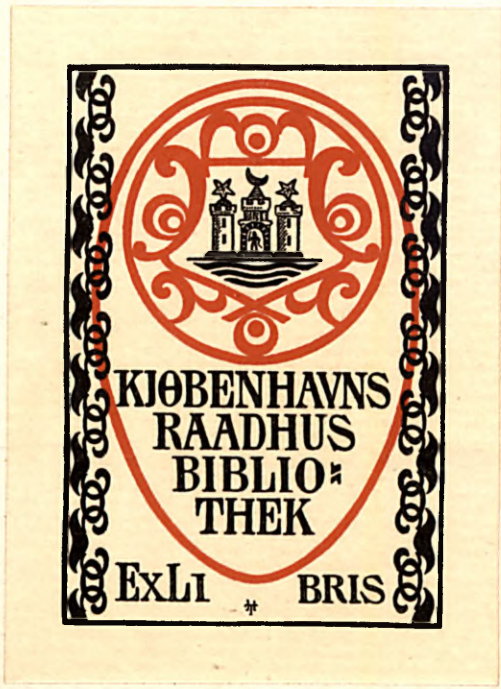

09.617.17.55

Mag

09.617 Blydams hospital

Ca

*Th. and. Jul. Salomon
vink. fra
Ff.*

Fremstilling

af

de Forhold, der kunne tjene til Bedømmelse af Blegdams hospitalets
Indflydelse paa Sundhedstilstanden blandt Beboerne af de nærmest ved
Hospitalet liggende Kvarterer med Hensyn til Forekomsten af
Difteritis, Skarlagensfeber og Rosen.

Red

J. Carlsen.

Afgivet efter Anmodning fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. S. Schultz.

1889.

Denne Fremstilling falder naturligt i følgende Afsnit: 1. En Beskrivelse af Blegdamshospitalet med særligt Hensyn til Forhold, der kunne tænkes at have Betydning for Dverførelsen af Smitstoffer. 2. Valget af og Beskrivelsen af de Bydele i Hospitalets Nærhed, hvor Hospitalets mulige Indflydelse paa Sundhedstilstanden skal efterspores. 3. Undersøgelsen angaaende Forekomsten af de foran nævnte Sygdomme i det valgte Kvarter.

Fremstillingens Omfang og Indhold er for en væsentlig Del begrænset dels af Bestaffenheden af det Materiale vedrørende Sygeligheds- og Dødelighedsforholdene i Kjøbenhavn, som vi til Brug i andet Djemed have indsamlet og bearbejdet, dels af den forholdsvis korte Tid, der har været levnet til Arbejdets Udførelse. Disse Omstændigheder ere Aarsag i, at det her benyttede Materiale ikke paa alle Punkter viser sig konformt, hvilket dog, som det vil ses, bliver uden væsentlig Betydning for Resultatet af Undersøgelsen.

Blegdamshospitalet. *)

Ifølge trykte Ailder („Tabelværk til Kjøbenhavns Statistik Nr. 5“, „Fremstilling af forskjellige kjøbenhavnske kommunale Forhold“, „Beregningerne om Kommunehospitalet, Drejningshospitalet og Blegdamshospitalet i Kjøbenhavn. 1883. Kjøbhvn. 1884“. „Description sommaire de l'hôpital des maladies épidémiques de Copenhague. Copenhague 1884.“ Umbt, Johstrup og Steenbuch: Noale Undersøgelser af Grundluften, Grundvandet og Jordbunden i Kjøbenhavn og Frederiksberg. Kjøbhvn. 1888.) samt de af os erhvervede Oplysninger indtager Blegdamshospitalet, der toges i Brug d. $\frac{5}{11}$ 1879, et Areal af c. 14 Tdr. Land (196,000 □ Alen) i det sydvestlige Hjørne af Blegdamsfælleden. Grunden har Form af en uregelmæssig Firkant, der mod Blegdamsvejen har en Længde af 450 Alen, mod St. Johannes Kirkes Grund af 235 Alen, mod Nørre Allé af 550 Alen og mod Fælleden af c. 600 Alen. Grunden bestaar af Sand og Ler bedækket af et ringe Muldlag. Overfladen ligger i en Højde af fra 20 til 40 Fod over daglig Vandstand i Sundet og her Fald mod Sydøst. I samme Retning løber ogsaa Grundvandet, hvis største iagttagne Højde ($\frac{2}{1}$ 1882) var 18 Fod i den nordlige, 16 Fod i den sydlige Del af Terrænet; Minimum var her 14 Fod (efter Sagttagelser i 1881—1884). Hospitalet forsynes med Drikkevand fra Kjøbenhavns Vandværk; dets Kloaksystem, hvortil høre Vandkloster, fører til Kloaken paa Blegdamsvejen.

Følgende Bygninger findes paa Grunden: 3 Bygninger til Administration og Økonomi, en Stald, et Vighus, en Del Døckerste Telte samt flere Sygepavilloner, hvis Antal i Tidens Løb er voxet til 8. De bestaa af én Etage, ere c. 12 Fod høje og ved frie Mellemrum af mindst 25 Fod skilte fra hinanden. Deres Afstand fra Hospitalets Grænser er mindst 40 Fod. Det ubebyggede Areal er udlagt til Gange og Plantninger.

*) Se medfølgende Orienteringskort, der, hvad selve Blegdamshospitalet angaar, er udført efter en Tegning i „Description sommaire de l'hôpital des mal. epid. de Copenhague. Copenh. 1884“, medens Hospitalets Omgivelser ere tegnede efter W. F. N. Berggren; Kort over Kjøbenhavn og nærmeste Omegn. 2den Udg. Kjøbhvn. u. A.

Den daglige Gjennemsnitsbelegning af samtlige Patienter har udgjort:

1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
7	45	28	60	30	51	86	111	129

1888 raadede Hospitalet over 180 Senge i Pavillonerne og 60 Senge i Døckerste Telte.

Enhver Bebyggelse af et torkliggende, græsbevoget Areal saaledes som det, Blegdamsfælleden har afgivet til Blegdamshospitalet, repræsenterer for dette Areal's beboede Omgivelser et Tab i hygieinisk Henseende, dels paa Grund af de Hindringer for Luftens og Vhsets Afgang, som de nye Bygninger i større eller mindre Grad volde, dels paa Grund af Luftens Forurensning med Emanationer fra de i disse Bygninger levende Mennesker — et Tab, der stiger med Areal's Bebyggelse. Det vil ikke være uden Betydning at undersøge, hvad Blegdamshospitalets Omgivelser i denne Henseende — altsaa ganske bortset fra Faren for Overførelse af smitsomme Sygdomme — have vundet ved, at Hospitalets Areal ikke er bleven udstykket til privat Bebyggelse. Selv naar Blegdamshospitalet er fuldt belagt (240 Senge), lever der spredt over et Areal af c. 200,000 \square Alen kun c. 300 Mennesker, færre altsaa end der findes sammenstuede i det tæt ved Hospitalet liggende Nørre Allé Matr. Nr. 1170, hvor der paa et Grundareal af 3,898 \square Alen og et samlet Stageareal af 9,500 \square Alen¹⁾ d. $\frac{1}{2}$ 1885 opholdt sig 352 Beboere. Med en forholdsvis laag Bebyggelse vilde Blegdamshospitalets Grund have kunnet give Plads til 25 saadanne Bygninger, og i Stedet for 300 Mennesker i lave, ved Planteringer adskilte Bygninger, hvorover Vinden let kan stryge, og i hvis Indre den højeste Grad af Renlighed gaar Haand i Haand med god Ventilation og andre hygieiniske Fortrin, vilde en Befolkning af 8—9,000 Individuer i høje, laserneagtige Huse have afgivet et ganske andet Nabostab med de hygieiniske Ulemper, der flyde af Fattigdom, Overbefolkning og Urenlighed. En saadan Bebyggelse, der svarer til en Befolkningstæthed af 3,7 (se Num. 1), er den ene Yderlighed; den anden fremkommer, naar man tænker sig samtlige Bygninger i Marmorkirkens Køde o: den Firkant, der er begrænset af Kongens Nytorv, St. Kongensgade, Fredericiagade og Bredgade, og som har omtrent samme Grundareal som Blegdamshospitalet, henlagte i dette's Sted. Beboelsetætheden vilde da være 0,8 (den gjennemsnitlige Beboelsetæthed for hele Staden er 1,7, og kun ganske enkelte af Kjøbenhavns 52 Noder have en Beboelsetæthed, der er lavere end 0,8); men selv under saa gode Beboelsesforhold (og dermed følgende gode sociale Vilkaar) maatte dog 2,600 Mennesker i 3—4 Etagers Huse, hvor de hygieiniske Vilkaar selv i de bedst stillede Familier næppe vilde kunne maale sig med Blegdamshospitalets, ikke komme til at afgive saa godt et Nabostab som en 8—9 Gange mindre Befolkning i spredte Smaahuse under de Vilkaar, som Blegdamshospitalet for Tiden frembyder — forudsat, som tidligere bemærket, at Faren for Smitteoverførelse ikke er til Stede eller i al Fald ikke er større end den, der følger med Nærheden af 2,600 Mennesker i gode sociale Vilkaar.

Blegdamshospitalet har to Indgange, en i Nørre Allé og en paa Blegdamsvejen; den sidste, der findes i Administrationsbygningen, er Hovedindgangen.

Der er fra Hospitalets Side truffet forskjellige, og som det synes i det væsentlige tilfredsstillende Foranstaltninger for at hindre Smitstoffers Udførelse fra Hospitalet. Patienter og Funktionærer, der have haft med Patienter at gøre, underkastes en Renselses- og Desinfektionsproces, inden de forlade Hospitalet. Besøg hos sengeliggende Patienter tillades kun i særlige Tilfælde og da kun under Sagttagelsen af visse Forsigtighedsregler. Rekondalescenter, der kunne gaa ude, kunne modtage Besøg i fri Luft indenfor et

¹⁾ Ved Stageareal forstås (efter Tabelværk til Kjøbh. Statistik Nr. 9) Gulvfladearealet i det hele Hus lige fra Kjælber til Kviist, Forretningslokaler og Beboelseslejligheder, Værelser og Udenomsrum, Trapper og Gange — alt hvad der opmaales til Beskatning. Forholdet mellem Antallet af Beboere i et Hus og Stagearealet giver Beboelsetætheden (en Beboelsetæthed af 2 betyder, at der paa 100 \square Alen Stageareal lever 2 Mennesker), et Begreb, der vel kun giver en ufuldstændig Forestilling om Beboelsesforholdene, forsaavidt som Etagerne's Højde ikke er taget i Betragtning, men dog en langt fuldstændigere end den, man faar ved at se Beboerantallet i Forhold til Grundarealene; fylbigere Oplysninger om Beboelsesforholdene i Kjøbenhavn kunne for Tiden ikke staffles til Veje.

bestemt begrænset Territorium. Scarlatina- og Difteripatienter have hver sine bestemte Dage, paa hvilke Udskrivning finder Sted. Den til Sygetransport benyttede Vogn bestaar af Metal, som efter hver Transport renses og desinficeres; dog indvendige Tilbehør (Hyn- der etc.) kan udtages og skiftes, idet der for hver af de Sygdomme, der behandles paa Hospitalet, findes et eget Sæt med en bestemt Farve. Hospitalets Grund er indhegnet med et 3-4 Alen højt Plankeværk og skilt fra de nærmeste Husrækker ved Blegdams- vejen, der har en Brede af 40 Alen, ved Nørre Allé, hvis Brede er 31 Alen, samt ved St. Johannes Kirkes Grund med de paa den liggende Bygninger og høje Trægrupper. Paa begge de nævnte Veje findes desuden 2 Rækker Allétræer af ret betydelig Højde.

Hospitalets aarlige Belægning af Patienter med Difteritis og Croup, Starlagens- feber og Rosen findes senere angivet. Angaaende de øvrige Sygdomme, som nu mod- tages (exanthematisk Tyfus, Blødgang og Mæslinger) eller tidligere modtoges (Kopper) til Behandling paa Hospitalet, skal fremsættes følgende Bemærkninger:

Antallet af de under disse Diagnoser behandlede var:

	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
Kopper.....	19	59	—	9	1	1	—	—
Exanth. Tyfus ..	5	—	1	—	—	—	—	—
Dysenteri.....	1	3	12	6	4	—	—	—
Mæslinger	1	—	128	—	178	107	—	48

I Undersøgelsen angaaende Blegdamshospitalets mulige Betydning som Smitte- kilde for Omgivelserne ere disse Sygdomme ikke medtagne, for Mæslingernes Vedkom- mende, fordi det synes fastslaaet, at Mæslingefontaget ikke kan overføres ved livløse Gjen- stande, ved usmittet Tredieperson og gennem Luften kun i ganske minimale Afstande, for de øvrige Sygdommes Vedkommende, enten fordi det nødvendige Materiale ikke kan staffles tilveje eller fordi det ringe Antal Tilfælde, iagttagne her i Byen, vilde gjøre en Under- søgelse af Tilfældenes lokale Fordeling betydningsløs.

Man skal dog ikke indlade at fremsætte, hvad der i trykte Kilder („Stadslægens Marsberetninger“ og „Beretninger fra Kommunehospitalet, Drefundshospitalet og Bleg- damshospitalet i Kjøbenhavn“) anføres om disse Sygdommes Optraeden i Kjøbenhavn i de anførte Aar.

Kopper. I 1880 anmeldtes fra hele Staden 22 Tilfælde, deraf 4 fra St. Kon- gensgade, 4 fra Helsingørsgade, 2 fra Blegdamsvej Nr. 22; de øvrige Tilfælde vare spredte. I 1881 anmeldtes fra hele Staden 88 Tilfælde, hvoraf 7 faldt paa Blegdamskvarteret (Blegdammens Kode, Navnsborg Kode og St. Hans Kode), hvis Befolkning i 1885 ud- gjorde c. 14,000 o: $\frac{1}{17}$ af hele Stadens Folkemængde.

Exanth. Tyfus. 1880: Fra Ladegaarden 1 Tilf., Frelserens Arbejdshus 1, Farvergade 17 1, Brøndstræderne 2. 1882: 1 Tilf. fra Havnen.

Dysenteri. 1880: 1 Tilf. fra Bartov, 1 fra Nørrebrogade 162, 5 fra Alminde- lig Hospital, næsten alle tvivlsomme Tilfælde. 1881: 1 fra Borgergade 79, 1 fra Vogu- maergade 19, 3 smittede paa et Logihus. 1882: flere smittede udenfor Kjøbenhavn, 4 Tilfælde fra den yderste Del af Nørrebro (Nørrebrogade 202, Frederiksbundsvej, Georgsvej). 1883: Alle Dysenteripatienter smittede udenfor Kjøbenhavn. 1884: 2 fra Christianshavn, 2 fra Udlandet.

Efter disse Oplysninger at domme synes Blegdamshospitalets Omgivelser at have været forsaanedet for de 2 sidstnævnte Sygdomme i den Tid. Hospitalet har bestaaet.

Det til nærmere Undersøgelse udvalgte Kvarter i Blegdamshospitalets Nærhed.

Ved Valget af det Kvarter, hvis Sygelighedstilstand med Hensyn til Forekomsten af Difteritis og Croup, Starlagensfeber og Rosen skulde underkastes en særlig Under- søgelse, maatte Hensynet til den nære Beliggenhed ved Hospitalet komme i første Række, da der vel ikke kan være Tvivl om, at Indflydelsen af et Smittefocus aftager med Afstan- den fra Focus; dernæst maatte man sørge for at vælge de Husgrupper, som med Hensyn til Bygningernes Tilstand, Beboernes Antal og Aldersklasser, økonomiske Forhold, Natur- omgivelsernes Beskaffenhed — kort sagt med Hensyn til saamange Forhold som muligt

have holdt sig i det væsentlige usforandrede siden 1879, det Tidrum, hvori Hospitalet har været i Virksomhed.

Vi have da udtaget til Undersøgelse en Række Huse langs Nørre Allé, den Karré, der er begrænset af Blegdamsvejen, St. Hansgade, Nyesgade og Fredensgade samt 3 store ved Siden af hinanden liggende Ejendomme paa den Karréen modsatte Side af Fredensgade.¹⁾ I Stadsfonduktørens Arkiv have vi søgt Underretning om de Forandringer i det beboede Areal's Størrelse, som ere foregaaede i Tidens Løb, og efter at have gjenne-gaaet hver enkelt Bygnings Historie udfødt alle de i det nævnte Kvarter efter $\frac{1}{2}$, 1880 opførte nye Bygninger samt alle saadanne, hvis beboede Areal ved Ombygning eller Tilbygning var undergaaet væsentlige Forandringer efter det nævnte Tidspunkt. Endvidere have vi udfødt de i Kvarteret liggende store offentlige Bygninger: St. Johannes Stiftelsen, der forøvrigt først siden Juli 1885 har været i Brug, Københavns Amt's Thinghus, Arrest- og Tvangsarbejdsanstalt (Blegdamsvej 6) og Københavns Amt's Sygehus (Nyesgade 3); hvorvidt der i disse Bygningers Tilstedeværelse ligger Momenter af Betydning for Sundhedstilstanden i de omliggende Privatbygninger, vil blive omtalt senere. At man har medtaget de 3 omtalte Ejendomme i Fredensgade, hvilke tilfammen danne en stor Arbejderkaserne, men forbigaaet flere andre Ejendomme paa samme Side af denne Gade, er begrundet dels i, at Materialet vedrørende disse Ejendomme i det væsentlige forelaa bearbejdet, dels i Ønsket om at medtage en Arbejderkaserne paa den østlige Side af Hospitalet svarende til den Vest for Hospitalet liggende Arbejderkaserne Matr. Nr. 1170.

De undersøgte Ejendomme ere da følgende:

Nørre Allé Matr. Nr. 1170, 221, 71 A 1, 652, 159 A.

St. Hansgade Matr. Nr. 73 C 8, 73 C 7, 73 C 6, 73 C 5, 73 C 4, 73 C 3, 629, 73 B 1 B.

Læsspæsgade Matr. Nr. 275, 75 F, 75 E, 75 C, 415, 256, 75 D, 264, 75 B, 75 A 2, 75 A 1.

Blegdamsvej Matr. Nr. 73 B 1 B, 73 B 2, 77 B 2 B, 77 B 2 A, 77 B 1 A, 77 B 1 B, 78 B 1, 78 B, 1471, 339.

Fredensgade Matr. Nr. 622, 1060, 1059, 809, 810, 811.

Nyesgade Matr. Nr. 75 K, 606, 667, 240, 621.

Tilfammen 45 Ejendomme.

Med Hensyn til Afstanden fra Hospitalet ligge Husene i Nørre Allé 31 Alen fra Hospitalets Grund og c. 80 Alen fra en Linie trukken gjennem den nærmeste Sygepavillon og Vighuset; Matr. Nr. 809, 810 og 811 i Fredensgade ligge i en Afstand af c. 150 Alen fra den nærmeste Sygepavillon. I Karréen ligge Husene paa Blegdamsvejen i en Linie, fjernet 40 Alen fra Hospitalets Grund og c. 120 Alen fra den gjennem de to nærmeste Sygepavillonertrukne Linie; Karréens sydlige Grænse, Nyesgade, løber næsten parallel med denne Linie, fjernet 3—400 Alen fra den og c. 250 Alen fra Hospitalets Grund. Beboerantallet i samtlige Ejendomme, som vi herester sammenfatte i Betegnelsen „Kvarteret“, udgjorde i 1885 3,050 (3060), hvoraf 2,221 vare over 10 Aar; efter Politiets Mandtalslister for April 1889 var Antallet af Beboere over 10 Aar 2,093. En Optælling af Beboerantallet 1880 i den Del af Kvarteret, der ligger i Ravnshøj og St. Hans Node²⁾, viste en Folkemængde af 1,146, medens Folkemængden for 1885 har 1,210. Disse Oplysninger, sammenholdte med de paa Stadsfonduktørens Kontor erhvervede Oplysninger om Beboelsesforholdene, have overbevist os om, at Folkemængdens Størrelse i Kvarteret ikke er undergaaet væsentlige Forandringer i Tidrummet 1880—1889.

I Tab. I. findes Folkemængden d. $\frac{1}{2}$ 1885, fordelt efter Alder og Køn samt økonomiske Vilkaar i 2 Klasser, Arbejderklassen og de Bedrestillede. Til den første er henregnet Almisjelenner, Arbejdsmand, Daglejere, Sømand, Fiskere, Haandværksjvende, Bybude og andre dermed ligestillede, til den anden Klasse ere alle andre henførte.

¹⁾ Se det med Rødt indstregede paa medfølgende Kort.

²⁾ Alle i det følgende opførte Oplysninger om Befolkningen ere uddragne af de originale Folketællingslister, hvortil vi gjennem Kommunens statistiske Kontor have haft Adgang. Listerne for 1880 tilvebragtes imidlertid med meget Besvær.

Tab. I.

Befolkningen i Kvarteret 1885.

	0—1 Aar.	1—5.	5—15.	15—25.	25—65.	65 o. derover.	Uang. Alder.	Til- sammen.
Bedrestillede:								
Mænd.....	15	79	135	77	276	35	—	617
Kvinder.....	15	65	101	88	380	76	—	725
Arbejderklassen:								
Mænd.....	35	131	171	101	364	10	—	812
Kvinder.....	30	124	168	150	407	17	—	896
Tilsammen...	95	399	575	416	1427	138	10	3060
Af 100 falde paa hver Klasse.	3	13	19	14	47	4	—	100
Af 100 i hele Staden falde paa hver Klasse.....	3	9	18	18	48	4	—	100

Naar undtages, at Antallet af Børn relativt er noget større i Kvarteret end i hele Staden, viser Fordelingen paa Aldersklasserne intet væsentligt afvigende fra Gjennemnittet for hele Staden.

Om Klassifikationen efter økonomiske Bilsaar vilde give samme Resultat for hele Staden som den ovenfor angivne for Kvarteret, kan ikke afgjøres med Sikkerhed, men følgende Oplysninger hentede fra Daabsprotokollerne antyde, at Kvarteret rummer en relativ større Arbejderbefolkning end hele Staden. Antallet af levendefødte Børn i Kjøbenhavn (exklusive Fødselsstiftelsen) udgjorde i 5-Aaret 1883—87 44,507¹⁾, hvoraf 27,466 maatte henføres til Arbejderklassen (iberegnet alle nægtefødte). I Kvarteret fødtes i 1880—88 1,111 levende Børn, hvoraf 854 tilhørte Arbejderklassen.

Til Besvarelse af Spørgsmaalet, om Forholdet mellem de to Klasser indenfor Kvarteret har holdt sig nogenlunde uforandret i Tidrummet siden 1880, tjene følgende Data: Sammenligningen mellem Befolkningen i 1880 og 1885 i den ovenfor omtalte Del af Kvarteret (Gjendommene i Radvn'sborg Node og St. Hans Node) viser:

Tab. II.

	Bedrestillede.			Arbejderklassen.		
	Mænd.	Kvinder.	Begge Køn.	Mænd.	Kvinder.	Begge Køn.
1880.....	299	372	671	224	251	475
1885.....	269	337	606	286	318	604

¹⁾ Man vil finde, at dette Tal, forøget med Tallet paa de i Fødselsstiftelsen levendefødte Børn, afviger saa Procent fra det, den officielle Statistik har at fremvise; dette beror paa, at vi ved at gjenneaa Daabsprotokollerne for Kjøbenhavn ere blevne opmærksomme paa forskellige Mangler, der klæbe ved Fødselsaameldelserne i Kjøbenhavn, og saa godt som muligt have korrigeret Virkningerne af disse.

Tab. III.

Antallet af Levendefødte i Kvarteret.

	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.	1880-88.
Bedrestillede	24	32	27	36	35	31	32	31	19	267
Arbejderklassen	111	113	97	102	88	101	85	71	66	854
Tilsammen	135	145	124	138	123	132	127	102	85	1111

Deler man Tidsrummet 1880—1888 i 2 Perioder: 1880—1884 og 1885—1888, faas, at Arbejderklassen i første Periode afgiver 77 pCt., i anden Periode 75 pCt. til det samlede Antal i hver Periode. Det synes altsaa, at Fordelingen paa Klasserne ikke er undergaaet væsentlige Forandringer i hele Tidsrummet. Derimod angiver Tab. III, sammenholdt med de foran anførte Tal fra Mandtalslisterne for 1889, at Befolkningen i Kvarteret i de senere Aar er aftaget noget.

Om Kvarterets Beboelsestæthed anføres i Tab. IV nogle Oplysninger, udtagne af den i Kommunens statistiske Kontor beroende Fortegnelse over Beboelsestætheden i hver Ejendom i Kjøbenhavn 1885.

Tab. IV.

	Af samtlige 45 Ejendomme havde følgende					
	7	16	13	5	3	1
en Beboelsestæthed af	under 1	1—2	2—3	3—4	4—5	5 o. d.
og en Befolkning af .	96	565	680	748	638	323

Det samlede Etageareal er c. 132,000 □ Alen, hvilket giver en gjennemsnitlig Beboelsestæthed for hele Kvarteret af 2,3, en noget større end den, der efter Tabelværk til Kjøbenhavns Statistik Nr. 9 p. 18 findes gjennemsnitlig for hele Staden, nemlig 1,7. Denne Overvægt for Kvarteret skyldes næsten udelukkende de omtalte 3 store Ejendomme i Fredensgade; naar disse udelukkes, synker Beboelsestætheden til 1,9. Foruden disse 3 Ejendomme med tilsammen 885 Beboere findes af større Ejendomme N. Allé Matr. Nr. 1170 med over 300 Beboere samt 5 Ejendomme, der have fra 100 til 150 Beboere.

Naar undtages hine 3 Ejendomme i Fredensgade, der ligge tæt omgivne af høje, stærkt befolkede Ejendomme, ligger Kvarteret forholdsvis heldigt for Afgang af Luft og Lys. Husene i Nørre Allé ligge spredte og saagodt som uden Nabostab af store Bygningskomplekser. Karréens Nabostab mod Øst er det tætbefolkede Fattigkvarter, der ligger mellem Nyesgade, Fredensgade og Blegdamsvejen, mod Vest den af Ravnshøjsgade, Nørrebrogade, Fælledvejen og St. Hansgade begrænsede Firkant, der vel er tæt befolket, men ikke rummer saa talrigt et Proletariat eller saa store Arbejderkaserer som det østlige Nabostab. Fra Nord og Syd har Karréen derimod let Afgang for Luft og Lys. Fra Sortedamsøen stilles Karréen ved et forholdsvis svagt bebygget Terræn med en Del Villaer, Haver og aabne Pladser. Selve Karréen er med Hensyn til Grundarealet ikke tæt bebygget og rummer ikke saa aabne Pladser og Haver.

Indenfor Karréens Grændser ligger den Del af St. Johannesstiftelsen, som benyttes til Arbejdsanstalt, samt Stiftelsens Lighus; Sygestuerne findes paa den anden Side af Nyesgade paa Terrænet mellem Nyesgade og Sortedamsø, tæt ved hvilken Sø

findes Stiftelsens Børne-Optagelsehus, hvor der, siden det toges i Brug, jævnlig er forefaldet Tilfælde af Difteritis og Croup, en Skjæbne, der under en Difteriperiode gjerne rammer nye offentlige Bygninger til Trods for den største Renlighed og den omhyggelige Desinfektion.

Paa Amtshygehuset i Ryesgade behandles et ikke ringe aarligt Antal af Patienter med smitsomme Sygdomme i 2 Floje, der kun ligge faa Alen fra Ejendommene i St. Hansgade og Læssøesgade. Efter Hospitalslægens Opgivelse har det aarlige Antal af behandlede udgjort:

	Difteritis og Croup.	Starlagensfeber.	Rosen.
1885.....	7	12	10
1886.....	30	7	10
1887.....	65	31	10
1888.....	113	61	8

Grunden under Kvarteret bestaar i en Dybde af 5 Fod af Ler, Sand eller god Opfyldning. Terrænet viser samme Skraaning som Blegdamshospitalets Grund, og Maa-lene paa Høiden over Havet og Grundvandets Højde ere lidt mindre end de for Blegdamshospitalets sydlige Del opgivne.

Af Hensyn til den Mulighed, at Smittekim kunne overføres fra Blegdamshospitalet til Omgivelserne gennem Luften, fremsættes her efter „Meteorologisk Aarbog“ 1ste Del¹⁾ Oplysning om Vindretningerne i Kjøbenhavn.

Tab. V.

Vindretningerne paa Meteorologisk Institut i Kjøbenhavn

(aarlig Sum).

	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.
N.	91	84	57	93	78	130	97	132	70
NE.	65	72	60	80	80	97	96	73	120
E.	61	108	107	77	101	113	146	69	118
SE.	139	135	186	164	184	90	130	89	93
S.	127	158	155	166	151	182	184	181	167
SW.	158	154	162	158	179	209	173	195	208
W.	135	121	124	125	105	154	135	199	179
NW.	256	219	195	196	167	117	125	142	121
Stille.	66	44	49	36	53	3	9	15	2
N. + NE. + NW.	412	375	312	369	325	344	318	347	311
E. + W. + Stille.	262	173	180	238	261	270	290	283	299
S. + SE. + SW.	424	447	503	488	514	481	487	465	468

Hvis den omtalte Mulighed er til Stede, maa — alt andet iøvrigt lige — Vindretningerne N., NE. og NW. medføre den største Fare for Kvarteret, Vindretningerne E., W. og Stille være af tvivlsom Farlighed og Vindretningene S., SE. og SW. være gun-

¹⁾ For Aaret 1888 efter Oplysninger, indhentede fra Meteorologisk Institut.

jtige for Kvarteret, forudsat at Luftstrømningerne ved Blegdamshospitalet følge samme Bevægelsesretninger som ved meteorologisk Institut, hvad der i al Fald for de svage Vindes Vedkommende er mer end tvivlsomt. Tab. V har dog den Betydning at godtgjøre, at Vindforholdene, naar Aaret tages som en Helhed, ikke i Tidsrummet 1880—1888 have vist store Svingninger fra det ene Aar til det andet.

Resultatet af disse Undersøgelser angaaende Kvarterets Bestaffenhed er da dette, at Forholdene i Kvarteret ikke ere undergaaede væsentlige Forandringer i Tidsrummet 1880—1888, og at Kvarteret med Hensyn til Beboelsestæthed og Arbejderbefolkningens Størrelse staar noget under Gjennemsnittet for hele Staden. Momenter, der muligvis kompenserer noget af gode Jordbundsforhold og en relativ luftig Beliggenhed. Fordelingen efter Aldersklasser og Køn er omtrent den samme som i hele Staden.

Forekomsten af Difteritis og Croup, Skarlagensfeber og Rosen i Kvarteret.

a. Difteritis og Croup.

Antallet af anmeldte Tilfælde af Difteritis og Croup udgjorde efter „Stadslægens Aarsberetninger“:

1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
1097	1036	758	711	717	995	1830	2470

I disse Aar behandledes paa Blegdamshospitalet for disse Sygdomme følgende Antal Patienter:

1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887
	191	130	128	166	360	688	1161

Som Resultat af en ved en tidligere Lejlighed anstillet Undersøgelse skulle vi i Tab. VI. anføre disse Sygdommes Optræden i de Blegdamshospitalet omgivende Roder i 1878—1886. Materialet hertil bestaar af de af Kjøbenhavns Læger til Stadslægen indsendte ugentlige Sygelister samt Dødsattesterne for Staden Kjøbenhavn. For hele Staden er efter Fradrag af alle i de store offentlige Anstalter (Hospitalet og Fødselsstiftelsen, Kaserner o. l.) indtrufne Sygdomstilfælde og Dødsfald (efter Sygdomstilfælde opstaaede i disse Anstalter) et Antal af 8,267 Sygdomstilfælde og 1,266 Dødsfald kommen til Fordeling paa Byens Roder. Til Bestemmelsen af Sygeligheds- og Dødelighedskvotienterne er benyttet Antallet af Individuer under 15 Aar, taget som Middeltal af Opgivelserne fra Folketællingerne for 1880 og 1885. For 1880 er Antallet beregnet af det totale Antal Individuer efter den Antagelse, at Forholdet mellem Antallet af samtlige Individuer og Antallet af Individuer under 15 Aar har været det samme i 1880 som i 1885. Fra det saaledes fundne Middeltal er draget Antallet af Individuer under 15 Aar i de omtalte offentlige Anstalter. For hele Staden faar man da en Befolkning af 73,637 Individuer under 15 Aar. Sygelighedskvotienten for hele Tidsrummet 1878—86 er $\frac{1122}{10000}$ og Dødelighedskvotienten $\frac{17}{1000}$.

Tab. VI.

Sygdomstilfælde og Dødsfald
af Difteritis og Croup.

Koder.	Antal Børn under 15 Aar.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1878—1886.						
		Sygt.		Døde.		Sygt.		Døde.		Sygt.		Døde.		Sygt.		Døde.	
		Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.		
Ravnshborg	1,424	13	214	323	620	217	115	112	18	4	32	1	164	160	20	24	
St. Hans.	951	2	19	49	15	22	"	7	"	8	11	3	77	107	15	16	
Blegdam- mens....	2,950	10	333	1018	330	411	525	627	242	8	69	11	265	367	52	50	
Fælled....	2,107	10	115	214	214	413	412	317	422	4	50	10	17	236	34	36	
Tilsammen.	7,432	35	771	1964	1269	1243	1059	1064	793	19	175	25	673	870	121	126	

Det ses, at hver Kode gengiver den Stigning i Sygeligheden i de senere Aar, som i Henhold til omstaaende Oplysninger vides at have gjort sig gjældende i hele Staden. I ingen af disse Koder kan paavises Indtrædelsen af en forøget Sygelighed efter 1880, og Sammenligningen med hele Staden (angivet ved det beregnede Antal, der fremkommer, naar Sygeligheds- eller Dødelighedskvotienten multipliceres med Antallet af Børn under 15 Aar) antyder ikke, at disse Koder have større Sygelighed end den for hele Staden gjennemsnitlige.

For en Sikkerheds Skyld have vi undersøgt for sig de Aar, i hvilke Blegdams-hospitalet har været i Virksomhed, 1881—1886. For hele Staden kommer i disse Aar 5,698 Sygdomstilfælde og 828 Dødsfald til Anvendelse; Antallet af Børn under 15 Aar den 1ste Februar 1885 er benyttet; dette var i hele Staden 81,490, i de ovenfor nævnte Koder henholdsvis 1,524, 1,055, 3,475 og 2,362. Resultatet af Sammenligningen findes i Tab. VII.

Tab. VII.

Sygdomstilfælde og Dødsfald
af Difteritis og Croup.

Kode.	1881—1886.			
	Sygt.		Døde.	
	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.
Ravnshborg.....	114	106	9	15
St. Hans.....	57	60	9	11
Blegdammens.....	204	213	36	37
Fælled.....	128	165	29	24
Tilsammen...	503	574	83	87

Undersøgelsen af Mærene 1881—1886 giver altsaa ganske samme Resultat som Undersøgelsen af hele Tidsrummet 1878—1886. Man kan mod den her anvendte Methode indvende, at den benyttede Gjennemsnitsbefolkning mulig er for stor, da den ikke falder paa en Tælling i Midten af Tidsrummet 1881—1886, og at der heller intet er oplyst om, hvorvidt Befolkningen i hele Staden er tiltaget jævnt fra 1881 til 1886, en Betingelse for at benytte Folketallet i Midten af Tidsrummet som Gjennemsnitsbefolkning. Vi tro dog, at den herved muligt begaaede Fejl er af uvæsenlig Betydning. De Differenser mellem de absolute og de beregnede Tal, som skulle til for at begrunde Sandsynligheden af en virkelig — ikke tilfældig — større eller mindre Sygelighed i en bestemt Rode, ere nemlig saa store, at endog ret betydelige Svingninger af Tallet paa Børn under 15 Aar i en saadan Rode kunne tænkes mulige, uden at disse Differenser fremkomme. Antager man f. Ex., at det beregnede Antal Døde i Fælledroden var 14 og ikke 24, hvorved først Differensen mellem det beregnede og det absolute Tal (29) vilde være stor nok til at gjøre Indvirkningen af en jærlig Aarsag sandsynlig, maatte Gjennemsnitsantallet af Børn under 15 Aar i Følge Formlen $\frac{828}{81,490} \times x = 14$ have været 1,378. Vi

vide fra Folketællingen 1885, at denne Rode havde 5,923 Beboere, hvoraf 2,362 vare under 15 Aar, og fra Folketællingen 1880, at at Beboerantallet var 3,452 i dette Aar; vi vide fremdeles, at den procentvise Andel af Befolkningen, som indtages af Individier under 15 Aar, for hele Staden udgjorde i 1880 ca. 30 pCt., i 1885 ca. 30 pCt., at denne Andel i de enkelte Roder varierer fra 19 pCt. i Slotsholms Rode til 43 pCt. i Lerjens Rode — alt efter Arbejderbefolkningens større eller mindre Andel af den samlede Befolkning. Vi ere derfor berettigede til at slutte, at Fælled Rode, hvor Børneprocenten i 1885 var $\frac{236,200}{5,923} = 39$, og som ogsaa i 1880 havde en stor Arbejderbefolkning, ikke i 1880 kan have haft en saa ringe Børnebefolkning, som maatte findes, hvis 1,378 skulde have været Gjennemsnittet for hele Tidsrummet 1881—1886, og at dette Tal altsaa er under det mulige Minimum for Gjennemsnitstallet.

Med Hensyn til den Mangel ved den benyttede Methode, at Folketallet gjælder Individier under 15 Aar, medens Sygdomstilfælde og Dødsfald ere tagne fra samtlige Aldersklasser, skal bemærkes, at de Dødsfald af Difteritis og Group, som i Kjøbenhavn indtræffe i Aldersklasserne over det 15de Aar, ere saa faa, at man kan bortse fra den Fejl, der begaaes ved at medtage dem, og at den Bearbejdelse, som vi i sin Tid har foretaget af de ugenlige Sygelisten, ikke strakte sig — og for en Del paa Grund af Materialeets Ufuldkommenhed — heller ikke kunde strække sig til Fordelingen paa Aldersklasser i de forskjellige Lokalteter. Da Flertallet af de anmeldte Sygdomstilfælde af Difteritis og Group falder paa Barnealderen, har man ment, at den Beregning, der lagde Børnetallet til Grund, vilde blive nøjagtigere end den, der tog Hensyn til det samlede Folketal, og som det vil ses af Tab. V. og Tab. VI. giver heller ikke Undersøgelsen af Sygeligheden Resultater, der gaa imod, hvad Undersøgelsen af Dødeligheden har bragt for Dagen.

Efter disse Betragtninger ere vi da naaede til at indrømme Tab. V. og VI. nogen Bethdning og kunne udtale som sandsynligt, at de Blegdamshospitalet omgivende Roder ikke have været særligt hjemsogte af Difteritis og Group i 1881—1886.

Vende vi os nu til disse Sygdommes Optraeden i Kvarteret, hvis ætiologiske Forhold og Nærhed ved Blegdamshospitalet vi have beskrevet, faa vi her følgende Tal:

	1878.	1879.	1880.	1881.	1881.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.
Sygdoms-tilfælde..	5	5	15	8	8	7	7	8	5	?	?
Dødsfald.	—	—	5	2	3	1	—	1	—	4	3

Endvidere findes paa Ugelisterne opført et Tilfælde i 1880 for St. Hansgade uden Opgivelse af Husnummer, for Læssøesgade i 1886 2 Tilfælde uden Opgivelse af Husnummer.

Disse Tal antyde ikke i mindste Maade, at et stort Emitterfokus er opstaaet i 1881 og har gjort sine Virkninger gjældende i de følgende Aar. Selv om man gif til den urimelige Overlighed at antage, at samtlige Sygdomstilfælde og Dødsfald i Kvarteret efter 1880 skyldtes Emitter fra Hospitalet, maatte man dog tilstaa, at denne Emitterfilde

var meget svag, idet der i 1881—86 er anmeldt 43 Sygdomstilfælde og 7 Dødsfald i en Befolkning, der tæller 1.069 Børn under 15 Aar -- efter Gjennemsnittet for hele Byen i samme Tidsrum kunde man have ventet 73 Sygdomstilfælde og 10 Dødsfald; lægger man Kvotienterne fra de mest hjemføgne Bydele (f. Ex. Gasværkets og Skydebanens Noder, hvis Kvotienter for Sygelighed og Dødelighed i 1881—1886 ere $\frac{929}{10000}$ og $\frac{17}{1000}$) til Grund, vilde man i Kvarteret kunde have ventet 100 Sygdomstilfælde og 18 Dødsfald.

Hvis Blegdamshospitalet var en væsenlig Smittekilde, maatte dets Indflydelse være nogenlunde proportional med Antallet af de der behandlede Patienter. Følgende Oversigt tyder ikke paa, at Hospitalet spiller nogen Rolle som Smittefocus:

	1878—80.	1881—83.	1884—85.
Antal af Patienter med Difteritis og Group paa Blegdamshospitalet	—	449	1,214
Sygdomstilfælde og Dødsfald i Kvarteret	25 S. 5 D.	23 S. 6 D.	20 S. 1 D.

Af Hensyn til dels de Mangler, der flæbe ved Sygelighedsstatistikken, dels den anvendte Methode med en beregnet Gjennemsnitsbefolkning, have vi søgt at naa en Sammenligning mellem Kvarteret og hele Staden ved Hjælp af en anden Methode. I Femaaret 1883—87 fødtes i hele Staden udenfor Fødselsstiftelsen 44,507 levende Børn (17,041 i de bedrestillede Klasser, 27,466 i Arbejderklassen) og døde af Difteritis og Group 948 under 15 Aar (303 i de bedrestillede Klasser, 645 i Arbejderklassen). I Kvarteret fødtes i samme Tidsrum 622 (165 i de b. Kl., 457 i Arbkl.) og døde i Uldersklasserne under 15 Aar 9, medens man efter de her opgivne Data kunde have ventet 14 (3 i b. Kl., 11 i Arbkl.).

Ogsaa ad denne Vej kommer man til det Resultat, at Difterien sjældnere viser en hjældnere end en hyppigere Forekomst i Kvarteret end i den øvrige By.

Da det kunde tænkes, at Smitten fra Hospitalet kun virkede i endnu kortere Afstande end dem, i hvilke den større Del af Kvarterets Ejendomme ligge, have vi undersøgt Forholdene i den nærmest Hospitalet liggende Del af Kvarteret, de 3 store Ejendomme i Fredensgade, Ejendommene langs Blegdamsvejen og Nørre Allé, hvis Afstande fra de nærmeste Sygepavilloner variere mellem ca. 75 og ca. 200 Alen. Denne Kreds omfatter 20 Ejendomme med 1887 Beboere i 1885, hvoraf 703 hørte til de bedrestillede, 1184 til Arbejderklassen, 737 vare under 15 Aar. I 1883—87 fødtes her 403 levende Børn (64 i de b. Kl., 339 i Arbkl.).

I denne Kreds forefaldt følgende Sygdomstilfælde og Dødsfald:

	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.
Sygdoms-tilfælde..	3	4	7	7	5	4	4	7	2	?	?
Dødsfald.	"	"	1	2	3	"	"	1	"	2	1
Sagt i 1878—86.....		43 Sygdomstilfælde og		7 Dødsfald,		medens man kunde have ventet		82		— 13	

Ved en Subtraktion finder man let Antallet af Sygdomstilfælde og Dødsfald i den øvrige Del af Kvarteret, den fjærnere Kreds. Ved Hjælp af de opgivne Kvotienter kan man beregne, at der her kunde ventes 37 Sygdomstilfælde og 5 Dødsfald, medens der indtraf

Det synes altsaa, at den Hospitalet nærmest liggende Kreds har været mere for-
 skaanet end den fjærnere Kreds. Tager man alene Aarene 1881—1886, faar man samme Resultat som det nys angivne for 1878—86.

En Undersøgelse paa Grundlag af Antallet af levendefødte Børn giver et beregnet Antal af 9 Dødsfald (8 i Arbkl., 1 i de b. Kl.) i den nærmere Kreds, medens der indtraf 3 (i Aarene 1883—1887).

Det Resultat, vi have naaet, først ved Undersøgelsen af de om Hospitalet lig-
 gende Noder, dernæst af Kvarteret, vinder i Styrke, naar vi gaa endnu nærmere ind til Hospitalet -- heller ikke de nærmest liggende Huse vise sig særligt angrebne af Difteritis og Group. Vi have imidlertid søgt endnu nærmere ind til det formodede Smittefocus, idet vi have erhvervet os Oplysning om Sundhedstilstanden hos de paa selve Hospitalet boende Funktionærer, der ikke komme i Berøring med Patienterne, og deres Familie. An-

tallet af disse Personer var 14, hvoraf 5 vare under 15 Aar; alle (med Undtagelse selvfølgelig af de i senere Aar fødte Børn) havde opholdt sig mindst 4 Aar paa Hospitalet, og ingen af dem havde under deres Ophold der lidt af Difteritis eller Group med Undtagelse af et Barn, der under en Mæslingepidemi (opstaaet paa en Tid, da der ikke fandtes Mæslingepatienter paa Hospitalet) i Familien fik et Tilfælde af secundær Difteri.

Det endelige Udbytte af vor Undersøgelse angaaende Difteriens Optraeden i Blegdamshospitalets Omgivelser, som vi, støttende os til et Materiale, der vel er mangelfuldt, men dog det eneste og bedste, der i en nær Fremtid kan staves tilveje, her have tilendebragt, bliver følgende:

Saaavel blandt de Beboere af Blegdamshospitalet, der ikke komme i Berøring med Patienterne, som blandt Beboerne baade i de nærmest liggende Huse og i de Hospitalet omgivende Koder er Difteritis og Group i Aarene 1881—1887 ikke optraadt paa en saadan Maade, at nogen væsenlig Smitteoverførelse fra Hospitalet laader sig formode.

b. Skarlagensfeber.

Uf denne Sygdom anmeldtes efter „Stadslægens Aarsberetninger“ fra hele Staden følgende Tilfælde:

1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.
298	1,968	1,495	1,156	1,313	721	585	1,470	1,329	1,476

Paa Blegdamshospitalet behandlede under denne Diagnose:

17	348	102	309	159	103	330	369	380
----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Til Fordeling efter Lokaltet have vi haft et Antal af 8,951 Sygdomstilfælde og 608 Dødsfald. Ogsaa for Beregningen af denne Sygdoms Sygeligheds- og Dødeligheds-kvotient lægges Antallet af Individuer under 15 Aar til Grund (se foran i Afsnittet om Difteritis og Group). Sygdommens Optraeden i de Blegdamshospitalet omgivende Koder angives i

Tab. VIII.

Sygdomstilfælde og Dødsfald af Skarlagensfeber.

Koder.	Antal Børn under 15 Aar.	1878.		1879.		1880.		1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		1886.		1878—1886.				
		Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.		Døde.		
																				Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	
Ravnshøj	1,424	5	1	42	3	20	1	13	„	35	1	5	„	4	„	19	2	18	„	161	173	8	12	
St. Hans.	951	3	„	15	3	15	6	9	1	16	1	4	1	5	„	15	„	9	„	91	115	12	8	
Blegdam-	2,950	4	„	79	4	53	8	31	6	42	4	18	1	46	1	48	2	57	1	378	359	27	24	
Fælled....	2,107	1	„	35	2	38	4	28	4	31	4	8	2	11	„	24	„	17	1	193	256	17	17	
Tilsammen.	7,432	13	1	171	12	126	19	81	11	124	10	35	4	66	1	106	4	101	2	823	903	64	61	

Syggetallet for samtlige Koder tilfammen gjengive de Svingninger i Sygdomsfrekvensen, som i Følge ovenstaaende Oversigt have gjort sig gjældende i hele Staden. De samme Svingninger gjenfindes i Tallene for de enkelte Koder, dog har Blegdammens Kode i et enkelt af de epidemifrie Aar (1884) et paafaldende højt Syggetal.

For ingen af disse Koder kan der, naar Hensyn tages til Middelfejlen, paavises vises nogen Sygelighed, der er større end den for hele Staden gennemsnitlige.

I Kvarteret indtraf:

	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.
Sygdoms-tilfælde..	1	19	30	10	9	5	9	7	7	?	?
Dødsfald.	"	2	8	2	"	"	"	1	"	1	"

alt for 1878—86 97 Sygdomstilfælde og 13 Dødsfald, medens man med Afbenyttelse af Kvotienterne for hele Staden kunde have ventet 130 Sygdomstilfælde og 9 Dødsfald. Der er af Sygdomstilfælde anmeldt færre, af Dødsfald indtruffen flere, end man skulde have ventet; Differenserne ere imidlertid ikke større, end at de kunne tilskrives Tilfældigheder.

I hele Staden døde i 1883—87 169 Individuer under 15 Aar af Starlagensfeber (56 i de bedrest. Al., 113 i Arbfl.). I Kvarteret døde i samme Tidsrum 2 af denne Sygdom, medens man efter en Beregning, hvortil Materialet er at finde i Afsnittet om Difteritis, skulde have ventet 3 (1 i de bedrest. Al., 2 i Arbfl.).

Kvarteret viser hverken ved Hjælp af den ene eller den anden Undersøgelsesmethode større Sygelighed eller Dødelighed end den, der er den for hele Staden gennemsnitlige.

I den nærmere Kreds (se under „Difteritis“) var Antallet af Sygdomstilfælde:

1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.
1	13	27	8	2	1	9	2	2	?	?

Der indtraf her i Aarene 1879, 1880 og 1881 11 Dødsfald af Starlagensfeber.

Antallet af Sygdomstilfælde i 1878—86 var 65, medens man skulde have ventet 90 Sygdomstilfælde og 6 Dødsfald, hvis Sygeligheden og Dødeligheden havde været den for hele Staden gennemsnitlige.

I den fjærnere Kreds, hvor man kunde have ventet 40 Sygdomstilfælde og 3 Dødsfald, indtraf 32 Sygdomstilfælde og 2 Dødsfald.

Iblandt de paa Blegdamshospitalet boende Personer, der ikke komme i Berøring med Patienter, er der under deres Ophold paa Hospitalet ikke indtruffet noget Tilfælde af Starlagensfeber (de 5 Børn have ingensinde lidt af denne Sygdom).

Vi naa herved samme Resultat for Starlagensfeberen som for Difterien:

Forekomsten af Starlagensfeber paa Blegdamshospitalet og i de Hospitalet nærmest liggende Husrækker og Bydele, tyder ikke paa, at Hospitalet spiller nogen Rolle som Smittefocus for Omgivelserne.

e. Rosen.

Af denne Sygdom anmeldtes fra hele Staden ifølge „Stadslægens Aarsberetninger“ følgende Sygdomstilfælde:

1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.
1,009	960	904	1,041	999	976	1,039	903

Paa Blegdamshospitalet behandlede:

1884.	1885.	1886.	1887.
163	205	208	137 Tilfælde.

For Aarene 1878—86 have vi til Fordeling paa samtlige Roder 7,319 Sygdoms- tilfælde og 255 Dødsfald. Da det af „Stadslagens Marsberetning“ ses, at 88 pCt. af de anmeldte Sygdomstilfælde falde paa Aldersklasserne ovec det 15de Aar, have vi til Grundlag for Beregningen af Sygeligheds- og Dødelighedskvotienten benyttet Antallet af Individier over 15 Aar med Fradrag, som i Afsnittet om Difteritis omtalt, af de i de store offentlige Anstalter levende Individier. Gjennemsnitsbefolkningen i denne Alders- klasse bliver 175,500.

Tab. IX.

Sygdomstilfælde og Dødsfald
af Rosen.

Roder.	Be- boere over 15 Aar.	1878—1886.										1878—1886.											
		1878.		1879.		1880.		1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		1886.		Syge.		Døde.	
		Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Syge.	Døde.	Virke- ligt Antal.	Bere- gnet Antal.	Virke- ligt Antal.	Bere- gnet Antal.
Kabnsborg	3,379	12	1	14	„	16	1	9	„	12	„	27	„	17	„	13	„	20	„	140	142	2	5
St. Hans.	2,045	3	„	10	3	9	1	8	„	8	1	8	1	15	2	17	1	7	„	85	86	9	3
Blegdam- mens....	5,141	16	„	22	„	19	„	24	1	19	„	17	1	25	„	26	1	28	2	196	216	5	8
Fælled....	2,817	12	„	15	2	14	„	7	„	21	„	23	„	10	„	23	1	18	2	143	118	5	4
Tilsammen.	13,382	43	1	61	5	58	2	48	1	60	1	75	2	67	2	79	3	73	4	564	562	21	20

I Aarene 1878—86 have disse Roder ikke frembudt større Sygelighed eller Døde- lighed, end man kunde vente. Deles Perioden i 3 ligestore Afsnit, faas for alle Roder tilsammen:

1878—1880.	1881—1883.	1884—1886.
162 Syge.	183 Syge.	219 Syge.
8 Døde.	4 Døde.	9 Døde.

Her er i Sygetallene en jævn Tiltagen, der svarer til Folkemængdens Forøgelse.

Tage vi den sidste Periode for sig, faa vi for hele Staden 2,601 Sygdoms- tilfælde og 110 Dødsfald; efter Folkemængden 1885 var Antallet af Individier over 15 Aar efter den føromtalte Reduktion 191,859, og ved Hjælp af disse Tal kunne vi i Tab. X. anstille en Sammenligning mellem hine Roder og hele Staden.

Tab. X.

Kode.	Beboere over 15 Aar 1885.	1884—1886.			
		Sygdomstilfælde.		Dødsfald.	
		Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.	Virkeligt Antal.	Beregnet Antal.
Ravnshøj.....	3,616	50	51	"	2
St. Hans.....	2,268	39	32	3	1
Blegdammens.....	6,055	79	85	3	4
Fælled.....	3,561	51	46	3	2
Tilsammen...	15,500	219	214	9	9

Det ses, at der er nøje Overensstemmelse mellem de virkelige og beregnede Tal, og vi slutte deraf, at Sygeligheden og Dødeligheden af Rosen i hine Koder i de Aar, 718 Patienter med Rosen have været behandlede for denne Sygdom paa Blegdams-hospitalet, ikke er større end den for hele Staden gjennemsnitlige, saaledes som ogsaa Tilfældet har været i Aarene 1878—1883.

I Kvarteret indtraf:

	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.
Sygdoms- tilfælde..	5	8	11	8	13	13	11	12	2	?	?
Dødsfald.	1	2	1	1	1	"	"	"	"	1	1

Tilsammen for 1878—83.

58 Sygdomstilfælde.
6 Dødsfald.

Tilsammen for 1884—86.

25 Sygdomstilfælde.
" Dødsfald,

i det sidstnævnte Tidrum kunde man have ventet 28 Sygdomstilfælde og 1 Dødsfald, hvis Sygelighed og Dødelighed havde været den samme som i den øvrige Del af Staden. Man vil let ved Hjælp af de opgivne Tal kunne overbevise sig om, at Kvarteret heller ikke i Aarene 1878—83 afviger fra Gjennemsnittet.

Opdagelsen af Rosenpatienter paa Blegdams-hospitalet synes ikke at have forandret Sygeligheden og Dødeligheden af Rosen i Kvarteret.

Opføjer man Kvarteret i den nærmere og fjærnere Kreds, faas følgende Tal:

	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.
Nærmere Kreds:											
Syge...	3	6	8	5	11	8	5	12	2	?	?
Døde...	1	1	1	1	1	"	"	"	"	1	1
Fjærnere Kreds:											
Syge...	2	2	3	3	2	5	6	"	"	?	?
Døde...	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"

I den første Kreds indtraf altsaa i Aarene for 1884 i aarligt Gjennemsnit 7 Tilfælde, i Aarene 1884—86 i aarligt Gjennemsnit 6 Tilfælde; i den fjærnere Kreds vare Tallene henholdsvis 3 og 2.

Vi have anset det for overflødig at anstille Sammenligninger mellem disse Kredse indbyrdes og mellem dem og hele Staden. Det alt anførte, hvortil endnu kan føjes den Oplysning, at ingen af de paa Blegdamshospitalet boende Personer, der ikke komme i Berøring med Patienterne, under et Ophold paa Hospitalet af mindst 4 Mars Varighed, nogensinde have været angrebne af Rosen, vil være tilstrækkeligt til at motivere den Slutning,

at Forekomsten af Rosen i de om Blegdamshospitalet liggende Bydele ikke synes at paavirkes af Hospitalets Tilstedeværelse.

Samle vi under ét de Erfaringer om Forekomsten af de 3 Sygdomme, som ere fremfattede i det foregaaende, bliver Resultatet:

Hvad enten man studerer disse Sygdommes Udbredelse blandt visse af Hospitalets Funktionærer og deres Familie, eller blandt Beboerne af de i Hospitalets umiddelbare Nærhed liggende Privatbygninger eller blandt Beboerne af et særligt undersøgt Kvarter eller blandt Beboerne af de om Hospitalet liggende Roder, intetsteds møder man en Sygelighed eller Dødelighed, der er større end den for hele Staden gennemsnitlige, intetsteds finder man Støtte for den Formodning, at Hospitalet skulde være en Smittekilde for sine Omgivelser.

Dette Resultat kan selvfølgelig ikke modbevise den Paastand, at Hospitalet er Skyld i en Del af de Tilfælde af de nævnte Sygdomme, som opstaa i dets Nærhed, og at denne Smitteoverførelse under andre Forhold kan blive af større Betydning, end den hidtil har været, men det gjør ikke denne Paastands Rigtighed sandsynlig — forudsat, at de nu bestaaende Administrationsforanstaltninger, der beherske Udførslen af Smitstoffer fra Hospitalet, holde sig uforandrede eller stærkes.

Denne Blegdamshospitalets Ustadelighed for Omgivelserne, som synes at fremgaa af vor Undersøgelse, er i god Overensstemmelse med de Anstuelser, der i Aarenes Løb have dannet sig hos Befolkningen i Hospitalets umiddelbare Nærhed. I lignende Retning maa Erfaringerne antages at gaa hos de Sagskyndige, som paa den 6te internationale Congress for Hygieine i 1887 vedtog følgende Resolution:

„Epidemihospitaler kunne anlægges udenfor de store Stæder, dog ikke i for lang Afstand fra disse. I ethvert Fald skulle de være skilte fra Nabohusene ved Haver, Kanaler, brede Hovedgader eller ved et bredt Bælte af Plantninger“¹⁾.

Ganske samme Indhold have de Regler for Opførelsen af Hospitaler (inkl. Epidemihospitaler), som det belgiske Sundhedskollegium vedtog i 1883²⁾.

En i Frankrig nedsat Commission angaaende Indretningen af Hospitaler (deriblandt Mænd som Brouardel, Colin, Cornil, Vallin, Vidal) fordrer, at et Hospital til en By paa 60—80,000 Indbyggere bør have en Epidemifdeling, indtagende $\frac{1}{4}$ af hele Hospitalsgrundens Terræn og skilt fra den øvrige Del af Hospitalet ved et beplantet Areal³⁾.

Efter en Plan, enstemmig vedtaget i 1878 af en Commission, bestaaende af Professorerne i det medicinske Fakultet og ved l'école sup. de pharmacie i Montpellier, opføres paa den 85,600 \square Meter store Hospitalsgrund indenfor en og samme Indhegning dels et almindeligt Hospital paa 532 Senge, dels et Epidemihospital paa 150 Senge, der ligger ca. 100 Alen fra de øvrige Hospitalsbygninger og ca. 150 Alen fra en Fødselsstiftelse med 24 Senge⁴⁾.

1) J. Uffelmann: 5. Jahresbericht. . . . f. 1887. Braunschweig 1888 p. 164.

2) Annales d'hygiène publique 3. S. XIII Bd. 1885 p. 355.

3) ibid. 3. S. IX 1883 p. 436.

4) ibid. 3. S. II 1879 p. 289 o. f.

I det i 1888 fuldførte „Neue allgem. Krankenhaus“ i Hamborg rummer Hospitalsgrunden foruden et almindeligt Hospital med ca. 1,200 Senge et Epidemihospital med 120 (240) Senge, hvis Afstand fra de nærmeste Sygepavilloner kun er ca. 40 Alen¹⁾.

De her anførte Oplysninger angaaende den tilladelige Afstand mellem Epidemihospitaler og beboede Omgivelser støtte sig til den Grundsætning i de 3 af os specielt undersøgte Infektionshygdommes Ætiologi, at Overførelsen af Smittestoffet sker ved Transport med Personer eller livløse Gjenstande, altsaa ad Veje, som en aarvaagen Administration af et Hospital kan spærre, og at Overførelse gennem Luften ikke i Praxis kræver noget Henzyn, da den kun kan antages at finde Sted i minimale Afstande, eller i al Fald, at Tilstedeværelsen af et levende Æggen af en vis Tykkelse er tilstrækkelig til at holde Smitstofferne borte fra et Epidemihospitals Omgivelser.

Vor Undersøgelse angaaende disse Sygdommes Forekomst i Blegdamshospitalets Rabostab synes os at gjøre det i høj Grad usandsynligt, at Overførelse af Smitstoffer fra dette Hospital gennem Luften finder Sted. Vi antage, at det ligger indenfor Rammen af den Fremstilling, vi have faaet til Opgave at yde, at give en kort Henvisning til forskjellige Momenter, der have Betydning for Bedømmelsen af det indvundne Resultat.

Det er et Faktum, at Luften over beboede Steder er opfyldt af Kim, som føres afsted med Luftstrømningerne, og at man blandt disse Kim har fundet Pneumoni-, Pus- og Rosenbakterier; det ligger da nær deri at søge Støtte for Paastanden om, at Smitstoffer kunne overføres gennem Luften paa lange Afstande. Det er imidlertid lige saa sikkert, at en saakaldt pathogen Bakterie ikke altid er identisk med et Smitstof, at vi hvide overmaade lidt til den Række af Betingelser, der kræves, for at en saadan Bakterie kan blive til et Smitstof, og at vi meget vel kunne tænke os, at Bakterier, der hvirvles op i Luften fra et Epidemihospital, hvor der hersker høj Grad af Renlighed og antiseptiske Bæster anvendes i Overflod, enten paa Grund heraf eller paa Grund af de Modifikationer, de undergaa i den frie Luft, hurtigt tabe deres Virulens og dermed ophøre at være Smitstoffer. Bacteriologien kan endnu ikke paa dette Omraade give tilfredsstillende Oplysninger.

Man maa da tage sin Tilflugt til de Erfaringer, som Læger og Lægsfolk have gjort under Epidemiernes Udbredelse, eller til særlige epidemiologisk-statistiske Undersøgelser. De første tale, saavidt vort Kjendskab rækker, ikke til Gunst for Theorien om hine Sygdommes Udbredelse ved den atmosfæriske Luft. Der gives vel enkelte Sagtagelser, som ere tagne til Indtægt for denne Theori²⁾, men ligeoverfor de talrige, i modsat Retning gaaende Erfaringer, hvoraf Epidemiologien har Overflod, vil det være rettest at opfatte saadanne Sagtagelser som fremgaaede af en Kombination af tilfældige Omstændigheder, der ikke staa i kausal Forbindelse. Vi henviser nedenfor til Forfattere, hvis Erfaringer tale stærkt imod hin Theoris Rigtighed.³⁾ For Koppernes Bedkommende foreligger der Undersøgelser af Vertillon i Frankrig og Power og Tripe i London, af hvilke navnlig de sidstnævnte have vaakt megen Opmærksomhed i og udenfor England, da der deri med stor Styrke gjøres gjældende, at Koppesmitstoffet overføres gennem Luften i lange Afstande uden at tabe sin Virulens. Det Materiale, der er fremsført til Bevis for denne Paastand, synes os imidlertid ikke at have fuldstændig overbevisende Kraft, og Meningerne i London om Paastandens Rigtighed ses at være meget delte.⁴⁾ Man synes at være enig om, at der omkring hvert af de londonste Kopperhospitaler findes et Bælte med særlig stor Frekvens af Kopperhygdommen, men om denne Forøgelse af Sygdomsfrekvensen skyldes

¹⁾ Mittheil. üb. d. Neue allg. Krankenhaus zu Hamburg-Eppendorf. Braunschweig 1889.

²⁾ For Difteriens Bedkommende se F. Carlsen: Om Diphtherie og Group. Særtryk af Bibl. for Læger 6. R. XVIII Bd. p. 61.

³⁾ Vidal i Annales d'hygiène publ. Mai 1878 Nr. 104 p. 274. Thorne i 10th Ann. Rep. of the local Governm. Board. Supplement. p. VII og V. London 1882. Wilson i The Lancet 1884 I p. 700. Chautemps: L'organisation sanitaire de Paris. Paris 1888. p. 8 og 30.

⁴⁾ Se The Sanitary Record 1885 p. 362 og Wilson i The Lancet 1884 I. l. c.

Transport af Smitstoffet ved Personer eller livløse Gjenstande eller Smitstoffets Overførelse gennem Luften, kan ikke siges at være afgjort med Sikkerhed; mange og vægtige Erfaringer andetsteds fra tale mod det sidste Alternativ (se Anm. 3. f. S.).

Angaaende Indflydelsen af Hospitaller for Difleri, Starlagensfeber og Rosen paa Omgivelserne findes saa vidt os bekjendt ingen indgaaende Undersøgelser i Vighed med de engelske (og franske) angaaende Kopperhospitaller.

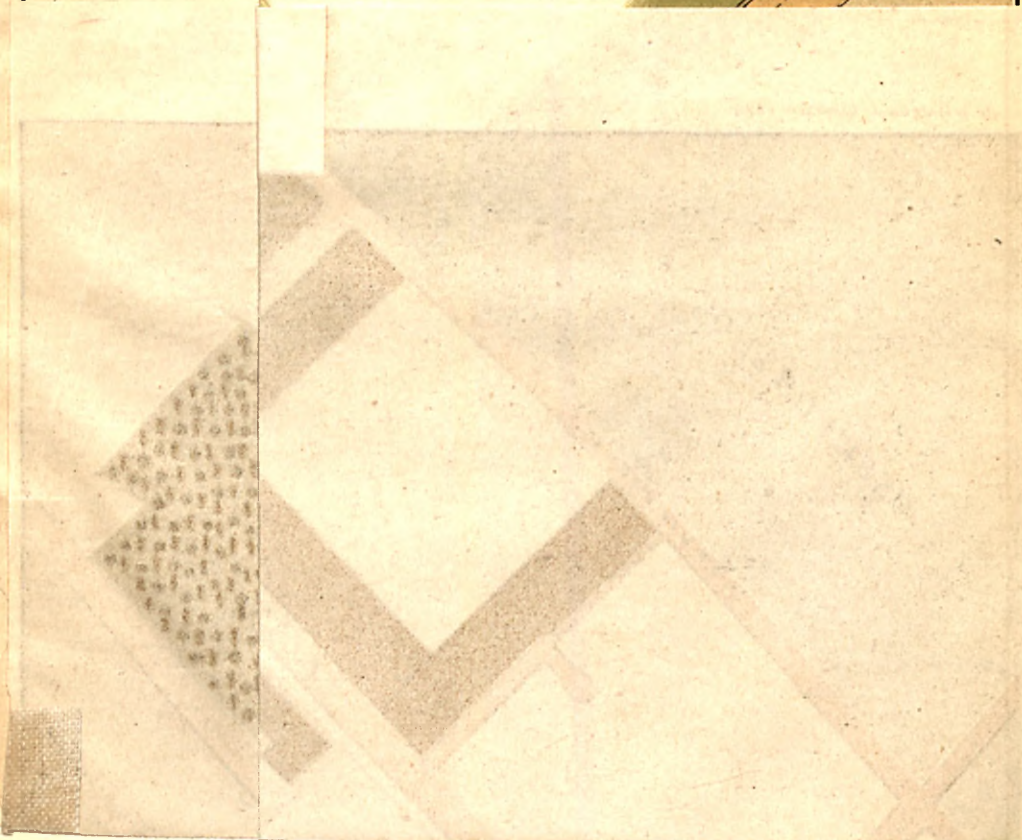
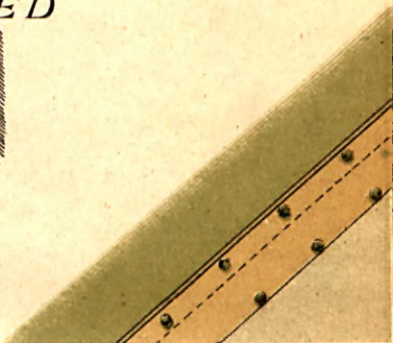
Vor Undersøgelse af Blegdamshospitalets Indflydelse paa de omliggende Bydeles Sundhedstilstand har givet et i Retning af Smitstoffernes Overførelse gennem Luften negativt Resultat, og dette staar, som det fremgaar af ovenstaaende, ikke isoleret, men støttes af Fortidens Erfaring.

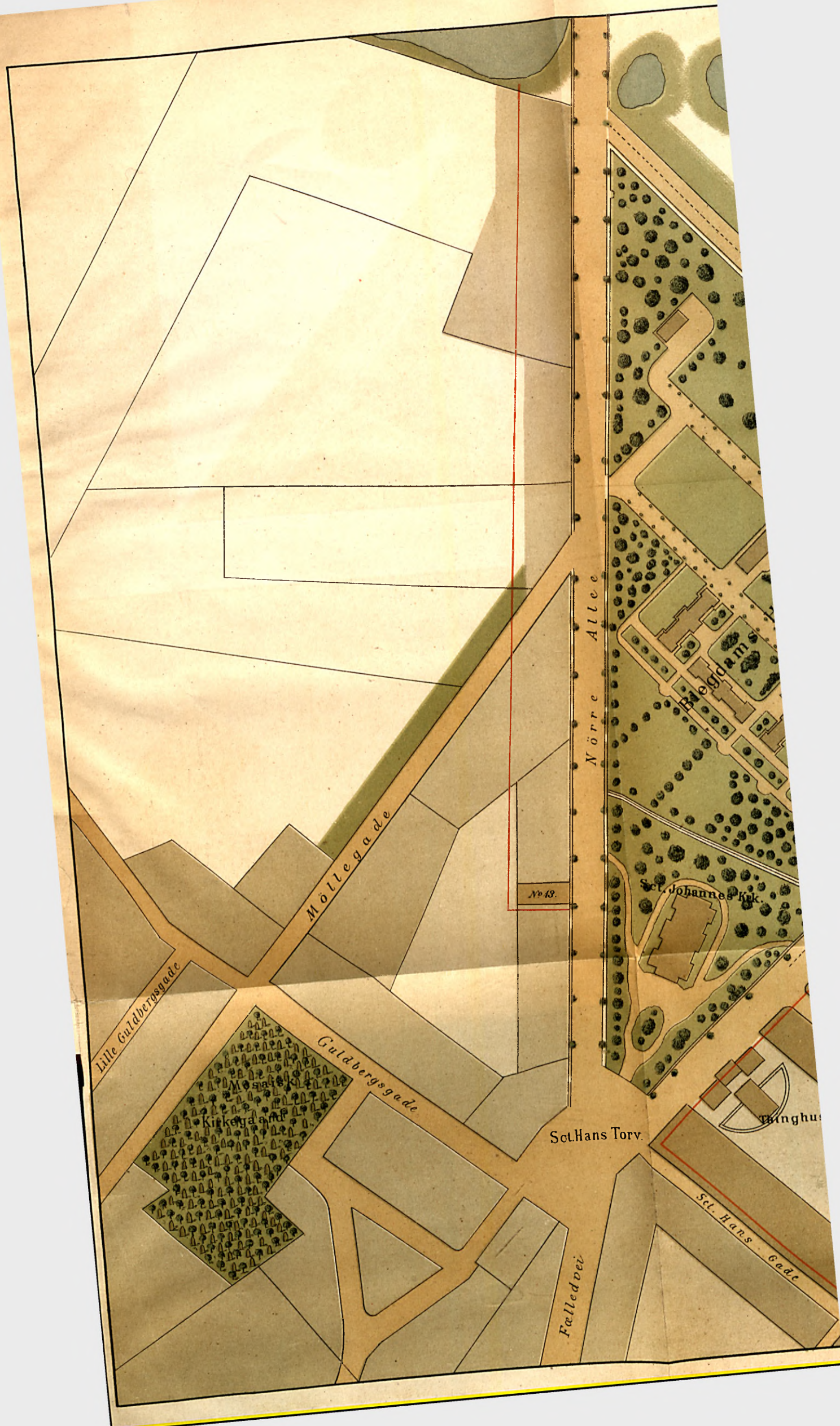
G D A M S F Æ L L E D

N

S

Lille Guldbergsgade

Mollegade

Guldbergsgade

Kirkegaard

Norre Allee

No 13

St. Johannes Kk.

St. Hans Torv

Fælledvej

Set. Hans Gade

Binghus

BLEGDAMS FÆLLED

